

Emancipacions al segle XXI: acarament retòric a dues veus amb un *espectre*

Gerard Rosich i
Felip Martí-Jufresa

CLAUDIUS: "'Tis sweet and commendable in your nature, Hamlet,
To give these mourning duties to your father,
But you must know your father lost a father,
That father lost, lost his, and the survivor bound
In filial obligation for some term
To do obsequious sorrow. But to persevere
In obstinate condolement is a course
Of impious stubbornness."
Hamlet, Acte I, escena 2

Els ressons de la primera frase del *Manifest del Partit Comunista* continuen inquietant-nos més enllà de les reflexions originades entorn d'una certa *espectralitat* associada al nom de Marx, la qual definiria, al mateix temps, un cert esdevenir del polític en l'època *postmur*. L'existència d'aquest mur, en tant que materialitat i símbol, marcava la condició i els límits de l'exiliat polític fonamental que va caracteritzar aquella època (i potser qualsevol): travessar el mur de l'est a l'oest (molts, se'ns diu) o de l'oest a l'est (pocs, se'ns diu). Perquè l'exili sigui una experiència política rellevant no cal sols fugir d'un lloc sinó també cal trobar refugi en un altre lloc. Per aquest motiu no és gens estrany que en el moment en què sembla que només hi ha un sol lloc es parli tant de l'exili interior com a acte polític: tant si és a l'interior de l'individu com

a l'interior d'un grup. És aquest tret el que pot apropar la figura de l'espectre a la de l'exiliat contemporani. Tots dos es troben en un lloc que no té lloc. El primer *entre* la vida i la mort i el segon *entre* l'ordre imperant (que avui impera a qualsevol lloc) i un ordre merament possible.

Semblaria que el mateix li passa al comunisme, o potser li ha passat sempre. El grau d'existència que ha assolit no es podrà comparar mai amb l'abast i la persistència del domini que ha exercit i exerceix el capitalisme, i que ara és simplement el que anomenem *realitat*. Els trets espectrals del comunisme es mostren també quan es discuteix a propòsit del grau de realització que va tenir en els antics països del bloc soviètic. La idea-comunisme no ha deixat mai de rondar el món, fins i tot quan ha disposat d'un cert grau de realitat. Potser Trotski no va ser res més que el nom que va prendre l'espectre del comunisme que sempre va rondar Stalin. El caràcter extremadament espectral, quasi cadavèric del comunisme en el present té una relació gairebé proporcional al seu grau de vigència, en el doble sentit de validesa i força que conté aquest mot. Parlem des d'un moment en què el comunisme gairebé no té lloc enlloc. Però paradoxalment, el comunisme perviu en el lloc clàssic per excel·lència que no té lloc: en la seva idea. I això és el que fem nosaltres ara i aquí, cultivar la seva idea, parlar-ne, mostrar-li afecte, ajudar a mantenir un cert grau de vigència, encara que sigui la de l'espectre en aquesta sessió d'espiritisme; ens neguem a seguir el consell que dona Claudius, l'assassí del seu germà a fi de convertir-se en rei, a Hamlet, fill del rei mort: no siguis fidel al teu pare que ja no és *aquí*, encara que sigui un espectre. I és aquesta dialèctica entre existència i espectralitat la que representa millor l'esqueixament del militant comunista i que, al seu torn, és l'índex del seu exili. El grau d'intensitat amb el qual sent la vivència del conflicte amb la realitat, és a dir amb el capitalisme, mostrarà el grau del seu patiment.

És a partir d'aquestes reflexions, reflexions que per a molts també són vivències, que a continuació presentem part d'una conversa mantinguda amb un *espectre* que s'ocupa *encara* de fer viure i perviure la idea comunisme. Certament, el lloc des del qual mostrem la nostra inquietud, Catalunya, no pot ser del tot aliè a allò que hem aventurat amb relació al comunisme: Catalunya corre el risc de convertir-se en una entitat encara més espectral i d'anar perdent vigència si no és capaç de combatre la de l'ordre imperant. De fet, tot i que avui el grau de vigència de Catalunya és superior al del comunisme, no deixa de ser veritat que la realitat li'n fa perdre cada cop més. Ens hem volgut plantejar, doncs, algunes qüestions relatives al sentit de l'acció política avui i com articular-la quan hom viu principalment a Catalunya.

Els límits del marxisme i la importància de la immigració

Sempre s'ha pensat que el sorgiment del catalanisme polític estava relacionat amb la presa de consciència política de la burgesia catalana al

segle XIX, la qual assumia com a tal el paper revolucionari que li era propi en la transició cap al capitalisme, eliminant les traves a la transformació econòmica que se li suposaven a l'Estat espanyol com a agent reaccionari de l'antic règim. No obstant això, estudis posteriors a la "Guerra Civil" miren de mostrar fins a quin punt aquesta idea és falsa en un doble sentit: en primer lloc, il·lustrant que la suposada burgesia catalana és, des de bon principi, "espanyolista", i, en segon lloc, precisant que el moviment catalanista com a tal es gesta simultàniament i/o com a conseqüència de la lluita de classes amb la introducció del capitalisme al segle XIX com a forma de producció dominant a Catalunya. Així, el moviment proletari i el catalanisme polític estarien íntimament lligats en el seu origen. Si aquesta tesi és certa, es plantegen dos reptes fonamentals per al futur del catalanisme polític. El primer es podria exposar de la manera següent: sembla que una de les característiques actuals del capitalisme és que ha desplaçat el lloc en el qual es jugava la lluita de classes. Si fins a la Segona Guerra Mundial es podia percebre clarament que la lluita de classes es jugava internament en cada Estat nació i, per tant, tenia uns límits nacionals més o menys definits, sembla que en l'actualitat aquesta lluita s'hauria desplaçat cap a terrenys no definits per aquests límits i, en conseqüència, no tindria lloc, de forma general, dins d'un mateix territori. Sembla que els estats capitalistes més espavilats hagin expulsat el proletariat més enllà de les seves fronteres. L'han "deslocalitzat". Deixant per un altre moment la discussió sobre les implicacions d'aquest fet per a la revolució en aquest context, la nostra inquietud seria la següent: quin futur pot tenir el catalanisme polític si la seva aliança originària amb el proletariat ha perdut la seva base nacional? Des d'un punt de vista marxista, quin procés d'emancipació nacional es pot donar si gairebé ja no hi ha proletariat a Catalunya?

La segona inquietud relacionada amb aquest conflicte es pot exposar de la manera següent: un dels èxits del catalanisme polític ha estat sempre incorporar a les rengles de la seva lluita les diverses onades "d'immigració" que han arribat a Catalunya al llarg dels últims dos segles a causa del desenvolupament del capitalisme. Aquesta "integració nacional" s'assolia fonamentalment perquè l'immigrant arribava a Catalunya en qualitat de proletari i comprenia, tal com hem dit abans, que emancipació nacional i de classe eren les dues cares de la mateixa moneda. Si això fos cert, el lloc d'origen de l'immigrant (Espanya en el passat) no tenia especial rellevància política, atès que allò que l'unia al catalanisme era la seva condició de proletari. El nostre dubte és el següent: si és cert que el proletari gairebé ha desaparegut de Catalunya, quines possibilitats d'integració al catalanisme polític poden tenir les noves fornades d'immigració? Si bé podria ser cert que precisament els immigrants actuals representen el paper marginal que compleix el proletariat a Catalunya (la seva desaparició en les economies

desenvolupades mai no podrà ser total), si no hi ha possibilitat d'aliança amb el proletariat de base nacional, perquè senzillament ja no hi és, quina actitud ha de tenir el catalanisme envers aquesta immigració que podria veure el catalanisme com una de les fonts de la seva dominació? A més, fins a quin punt en aquest context, *sí* que és rellevant, a diferència del passat, el lloc "d'origen" de l'immigrant?

Segons el parer de l'espectre, "la pretesa societat del benestar ens ha volgut fer creure, i ens ha imposat com a dogma de fe, que el proletariat ja ha deixat d'existir en l'etapa actual de la història humana o, si més no, als països del món industrial més avançats tecnològicament. També ens ha volgut fer creure que ja havien desaparegut les classes socials i, fins i tot, que havíem arribat al final de la història..., i altres ximpleries més. Creia que el liberalisme econòmic i la globalització del mercat obrien de bat a bat les portes a... I la crisi actual ha desmuntat totes aquelles fantasies de conte de fades sobre les excel·lències del sistema i ha destapat les misèries i el cove de la roba bruta del capitalisme. El fracàs del liberalisme s'ha fet palès: els magnats de la indústria i les finances, que fa tres dies imposaven als governs que els deixessin fer sense cap interferència —el *laissez faire, laissez passer* de l'economia clàssica dels segles XVIII i XIX—, aclaparats avui pel naufragi dels seus negocis, massa sovint corruptes, exigeixen als governs que els donin, a cor què vols, milions i bilions d'euros o dòlars de les arques públiques, procedents majoritàriament de la classe, precisament, que ens volien fer creure extingida.

De fet, però, només ha estat un simple canvi de nom, com en els casos de *moro* per *magribí* o de *negre* per *persona de color*, etc. Un maquillatge lingüístic que no canvia la realitat social. El mot proletari duu una càrrega d'explotació social i econòmica que no agradava als senyorassos, i ara cal anomenar-los treballadors, assalariats, productors o obrers, tot i que aquest darrer mot també esdevé malsonant a les orelles massa fines.

La realitat ens ensenya que el 80 o 90% de la població, la classe treballadora, continua essent qui aporta, com fa cent o cent cinquanta anys, la força de treball, física i/o intel·lectual, necessària per a la producció de tota la riquesa mundial. Aquest 80 o 90% de la població que, tot i que és el protagonista de la creació de la riquesa, no té accés a la gestió ni al repartiment de beneficis de les empreses on treballa, és —diguem-li el nom que vulguem— el proletariat del segle XXI.

I amb això no volem dir que, avui, les condicions de vida del proletariat siguin com les de cent o cent cinquanta anys enrere. És clar que han millorat; però també s'han incrementat les plusvàlues, els beneficis que s'embutxaquen els potentats de l'economia, i la desigualtat d'ingressos entre aquests i els obrers més modestos. És curiós que en altres camps, com el dels cotxes, que avui són completament diferents dels primers que van circular amb gasolina fa poc més de cent anys o dels cotxes de cavalls de fa un segle i mig, ningú no hagi maldat per canviar-los el nom.

I doncs, tampoc no podem dir que a Catalunya no hi ha una classe explotada en el procés de producció: la classe que, a més de produir pel valor del seu salari, produeix una plusvàlua que se li escapa i va a parar a mans del capitalista.

Catalunya ha estat sempre un territori d'immigració. Sense recular gaire, els segles XVII i XVIII va acollir una immigració del nord, sobretot occitana, que alguns analistes arriben a xifrar en un 40% de la població. Atès que les formes de vida i la llengua d'ambdós pobles, el nouvingut i el receptor, eren tan semblants, la integració pocs problemes degué crear. Amb la industrialització del segle XIX hi hagué una migració interna, de la ruralia agrària a les zones fabrils, però també l'inici d'una immigració espanyola que no ha parat fins avui. Si les primeres onades, fins als anys vint del segle XX es van integrar aviat, la iniciada cap al 1950 es va produir en unes circumstàncies anòmales —la dictadura franquista—, que han posat moltes traves al procés d'adaptació dels nouvinguts a la vida catalana. Tot i la proximitat lingüística i cultural, que hauria hagut de permetre també una integració ràpida, la immigració ha vingut acompanyada d'uns condicionants específics: una política i una legislació que la blindaven, i d'uns prejudicis induïts pel poder polític i la cultura dominants a Espanya amb la finalitat d'impedir o minimitzar el procés habitual d'adaptació al nou medi o, pitjor encara, d'intentar utilitzar aquesta massa humana per a una integració a la inversa.

La nova allau de població estrangera d'aquests darrers anys té el plus de dificultat d'adaptació en la gran diversitat de cultures arribades, sovint molt allunyades de la nostra i entre elles, però té l'avantatge, respecte a l'espanyola, que ve sense prejudicis ni deformacions informatives. L'acumulació d'aquestes dues allaus i la manca d'una legislació pròpia per a regular-ne tant l'entrada com les relacions que s'han d'establir amb la realitat autòctona fan difícil a curt o mitjà termini de trobar-hi cap solució, i a llarg termini la solució pot aparèixer als ulls de qualsevol català molt incerta.

Quina ha de ser l'actitud de l'esquerra independentista catalana davant aquesta multitud de persones de llengües i cultures tan diferents i àdhuc exòtiques? Cal pensar que, si ara són només "immigrants", d'ací a una, dues o tres generacions, poden ser, i esperem que siguin, no solament ciutadans de Catalunya, sinó tan catalans com tots nosaltres, com tots els que van arribar des del segle XVI fins al principi del segle XX i molts dels que han arribat posteriorment.

En la lluita per la revolució social, no cal dir que, atès que arriben com a obrers, a mesura que es vagin adaptant a la vida i a la realitat catalana podran ser, hauran de ser companys de lluita del poble català, i s'enfrontaran al capitalisme català i internacional, i això no ha de ser cap entrebanc, sinó una ajuda per a l'esquerra catalana. Caldrà, això sí, que tots ens hi posem a treballar. I tant en aquesta lluita com en la d'alliberament nacional, només la

seva integració, sobretot si és àgil i sense traumes, els permetrà de conèixer el nostre país i la nostra història, i s'adonaran de la doble opressió —nacional i social— que es pateix en aquest país i que compartiran amb nosaltres mateixos”.

El sentit actual d'un partit marxista i els processos d'emancipació nacional

La funció clàssica d'un partit marxista sempre ha estat doble: d'una banda, organitzar el proletariat, i, de l'altra, ser l'instrument “pedagògic” que permeti la presa de consciència del proletariat i el desalieni de la seva condició fonamental en el capitalisme, amb vista a endegar un procés revolucionari. En aquest sentit, és una característica estructural de qualsevol partit marxista el fet que la seva “motivació” revolucionària és interna al mateix capitalisme, és a dir, no neix de consideracions externes al funcionament del capitalisme (la injustícia, la immoralitat, la ineficiència...). Per tant, si acceptéssim que la lluita de classes ja no té el seu camp d'acció principal en cada territori nacional definit, quina estratègia hauria de seguir un partit marxista d'una nació europea pel que fa al seu possible destinatari, atès que a grans trets aquest destinatari ja no es trobaria bàsicament en el seu país?

Dit altrament, hom té la sensació que des d'una perspectiva marxista, a diferència de situacions passades, els processos d'emancipació nacional només seran possibles en l'entorn d'una revolució que sigui necessàriament mundial, que abasti tot el planeta. Fins a quin punt el catalanisme revolucionari no hauria de començar a entendre que en el context actual *només* si la revolució és ja d'entrada mundial es podrà produir un procés d'emancipació nacional revolucionari? No hauria de ser llavors *independència i revolució mundial* el lema de l'independentisme revolucionari català? D'acord amb l'actual configuració del capitalisme, a diferència del que succeïa en el passat —quan tenia com a punt de partida cada Estat nació—, la revolució no hauria de ser a hores d'ara necessàriament mundial?

L'espectre afirma en aquest sentit que “no ens deixéssim arrossegat per les definicions, eslògans, consignes de la ciència i la cultura burgeses, massa sovint polititzades subtilment, que podríem prendre mal. La globalització, tant com el cosmopolitisme a la moda, amaga una uniformització segons el model de vestir, parlar, pensar etc. del país més poderós. França, Anglaterra i els EUA ho han sabut aprofitar durant els darrers cent cinquanta anys. Per què no parlem d'internacionalisme? La societat mundial és formada per societats de trets específics —nacionals, culturals—, i totes han de tenir els mateixos drets i deures.

La globalització encara és una ficció, un somni. Ens hi anem acostant, però és millor no fer volar coloms. La preparació d'un procés revolucionari a escala mundial s'ha de fer coordinant esforços i no subordinant-los. El món

encara és un escaquer de nacions i d'estats. Encara som a les beceroles d'una Unió Europea real, i l'ONU —cent cinquanta o més estats— és dominada pels cinc o sis amb dret de vet al Consell de Seguretat.

Tots els sindicats són organitzacions estatals a tot estirar: mentre que els sindicats francesos convocaven el gener d'aquest 2009 la vaga general contra els efectes i les causes de la crisi, els sindicats espanyols asseguraven que a l'Estat espanyol no hi havia motius suficients per a convocar-la.

El camp d'acció previsible ha de ser tot el món, però només atacant els flancs més dèbils podrem guanyar alguna batalla. I sovint només serà un èxit parcial o efímer, però que ajudarà a desestabilitzar tot o una part del sistema capitalista i de l'imperialisme. És el cas d'Amèrica del Sud, on darrerament hi ha hagut alguns avenços tant en el camp indigenista com en el socialista.

Avui, encara, la lluita a mida regional, nacional és la més factible, sobretot en el pla organitzatiu. Això sí, el que cal és una solidaritat internacional com la que es produí a Cuba, Nicaragua, etc. ja fa bastants anys".

I és que en contrast amb la primera meitat del segle xx, l'independentisme dominant avui en dia no té cap tipus de vinculació teòrica amb el marxisme polític (de la mateixa forma que en societats semblants a la nostra el marxisme tampoc no juga cap paper polític rellevant). Parteix només de l'opressió nacional de caire estatista per exigir un procés d'emancipació que permeti l'homologació amb la forma política que permet ser un actor mundial, que a grans trets encara és l'Estat nació. Aquest independentisme demana senzillament tenir el mateix tipus de forma política que les altres nacions no oprimides nacionalment (evidentment, poden ser oprimides per un altre Estat). El context actual pot afavorir que aquest tipus de plantejament tingui un suport majoritari a curt/mitjà termini. De la mateixa manera, hom té la sensació que l'èxit d'aquesta posició dependrà, en gran mesura, que sigui capaç d'ocupar el centre polític i defugui els "extremismes" (sembla que és la posició actual dels partits independentistes socialdemòcrates). Quina actitud ha de tenir un partit marxista catalanista davant d'aquesta posició? Quina mena de fita política és assolir un Estat propi, però que alhora sigui un Estat del mateix tipus que la resta d'estats mundials, és a dir, capitalista?

Per a l'espectre "aquest és el dilema que es plantegen molts militants de l'esquerra independentista. Cal pensar que l'èxit en la lluita no és mai total ni immediat. N'hi ha que prioritzen la revolució individual, la nacional, la cultural o la social... Tots aquests aspectes de la globalitat són importants, però la prioritat la marcarà el nivell de consciència de la societat i la correlació de forces entre el sector rupturista i el conservador en cada un d'aquests camps. Tornem, doncs, a la qüestió tàctica ja esmentada: tots els fronts són oberts, però l'atac, en cada moment, ha de ser en el punt més dèbil de l'enemic. El capitalisme encara és fort, tot i que ja fa anys que va a la deriva. La crisi actual? Se'n sortirà, i només d'ací a uns anys veurem si haurà quedat més

o menys tocat..., i si el moviment obrer s'ha desempallegat del seu grau de domesticació actual.

En canvi, aquests darrers vint anys, el nacionalisme de signe imperialista dels pobles dominants als estats plurinacionals ha tingut fracassos estrepitosos. L'URSS i Iugoslàvia s'han fragmentat en nombrosos estats de nacions lliures; Txecoslovàquia s'ha convertit pacíficament en dos estats nacionals; el Regne Unit sembla que vol afluixar o desfer els lligams de la unió no sols a Irlanda, sinó també a Escòcia... Aquest és el front que, sembla, pot donar fruits més aviat. És evident que no podem oblidar els altres fronts, i potser d'ací a un temps, haurem de canviar la tàctica, tant si s'ha solucionat el problema nacional com si no".

Independència, unitat, marxisme i Països Catalans

Una de les consignes del catalanisme revolucionari és *independència i unitat*. El primer dels termes fa referència al procés d'emancipació nacional i constitució d'un espai polític propi no subjecte a la dominació d'una altra nació dominant. El segon, fa referència a què/quina es considera la nació que ha d'independitzar-se de l'espai polític dominat per una altra nació.

Per tant, fins a quin punt aquesta consigna diu el mateix pel que fa al marxisme català però de dues formes diferents? Seria possible la independència sense el reconeixement de la unitat nacional i seria factible una unitat nacional sense independència? O dit altrament: la independència no seria tal si només "el Principat" es convertís en entitat política independent?

La segona qüestió al voltant d'aquesta consigna arrenca d'una consideració prèvia. L'expressió *Països Catalans* fa referència al subjecte susceptible d'independitzar-se. Si partim de la idea mínima de nació que fa referència a quin és el subjecte polític que constitueix per si sol un àmbit polític propi i, alhora, mirem de fonamentar les aspiracions nacionals de forma màximament abstracta i desvinculada de qualsevol contingut determinant (la llengua, la cultura, la història...) arribarem a la conclusió que la constitució d'un àmbit polític propi només pot venir de la voluntat de pertànyer o no a aquesta nació (subjecte polític), en altres paraules, només pot venir del que anomenem dret d'autodeterminació.

L'estratègia de la nació dominant passa per fer creure que la nació dominada no és cap nació (unitat de la nació espanyola) o també, en el cas amable, per reconèixer la nació dominada com a nació pel fet que la nació dominant s'autodefineix com a nació de nacions o supranació: fins a quin punt a l'expressió *Països Catalans* no li passa el mateix? És a dir, fins a quin punt *Països Catalans* no és la formulació que emmascara la dominació de la nació catalana envers les altres que configurarien els Països Catalans? el fet que *països* sigui una paraula en plural no indica ja una certa problemàtica en la idea de la seva possible unitat nacional?

Per exemple, *Regne de València* o també *País Valencià* no serien els noms d'una nació (nombrosos ciutadans de València es diuen a si mateixos valencians i propugnen la independència política de València)? En base a què, els catalanistes negaríem l'existència de la nació valenciana? Com ho faríem, si acceptem que depèn de la voluntat dels seus membres? Li reconixeríem el dret a tenir un Estat només si ho és dins del marc *Països Catalans*? No és inconsistent amb el principi democràtic fonamental el fet de reclamar la unitat dels Països Catalans i reconèixer només l'existència d'una sola nació? Dit d'una altra forma, no neix precisament la idea d'independència d'una crítica radical del concepte d'unitat? No és inconsistent la consigna *independència i unitat*, sobretot si la clama una nació oprimida?

L'espectre considera al respecte que "seria com si a un esclau que reclama la llibertat, l'amo li la concedeix amb la condició que abans es deixi tallar les dues cames, es deixi buidar els ulls o... es deixi escapar. En els dos primers casos, la pèrdua serà greu, però el serf podrà fruit d'una llibertat ben merescuda, però molt precària i abocada a les extorsions d'enemics i delinqüents. En el tercer cas no caldran ni enemics per a acabar-lo de rematar.

Si Catalunya —de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó— és una nació, qualsevol amputació que se li faci, no tancarà la ferida, i el problema continuarà viu. Només aquelles persones que creguin que el País Valencià i les Illes són dues nacions, o tots dos territoris en formen una o només són part integrant de la nació espanyola, i només en algun d'aquests casos tan originals, haurien de defensar que el referèndum d'autodeterminació es plantegés per separat o solament al Principat de Catalunya.

Els principis democràtics no crec que estiguin en contra de la unitat, de les unitats reals. I sí que deuen estar en contra de les unitats falses, de les unitats o uniformitzacions forçades amb la violència de les armes. Recordem que *¡quan lo mal ve d'Almansa, a tots alcança!* (un altre fet que ens uneix).

Forçats a viure amb el simbolisme, l'imaginari i la terminologia oficials des de fa tres-cents anys, als catalans ens costa veure les nostres unitats. Per tot arreu veiem i sentim elements de divisió. En un mapa, veiem el nostre territori esmicolat en tretze caselles —onze provincials, una departamental i la darrera i més petita, l'única amb veu pròpia a l'ONU, la República d'Andorra. Sentim contínuament dir que la llengua que tots parlem i entenem no és una sinó dues, i així, la Constitució espanyola i d'altres documents oficials, són traduïts al valencià i al català. Des de fa tres segles ens obliguen a veure'ns i sentir-nos múltiples i diferents entre nosaltres. No és estrany, doncs, que molta gent, del costum n'hagi fet virtut, i ara rebutgi la unitat nacional, la unitat lingüística, i es vulgui adherir a la *unidad de destino en lo universal* o a eslògans semblants aparentment més progressistes. És que hem d'anar sempre a remolc del blaverisme, siga valencià, mallorquí o del Principat? Caldria recuperar Joan Fuster, massa arraconat, valencià de Sueca, que deia

que l'única forma de ser valencià és essent català. A ell i, sobretot, al seu llibre *Nosaltres, els valencians* em remeto, perquè aquest tema —i tants d'altres— el tracta de manera magistral”.

Aspectes diversos davant l'independentisme català

Un seguit de qüestions giren al voltant de quin és el deute del moviment independentista català amb Andreu Nin. Com s'interpreta, d'altra banda, la seva escassa presència com a referent teòric de l'independentisme?

L'espectre ens comenta que “Andreu Nin va ser un deixeble fidel de Lenin. Tant en la teoria com en la pràctica polítiques aplicà les tesis del mestre a la realitat catalana. Un bon deixeble que no va saber anar més enllà del seu mestre, i entenia el dret d'autodeterminació només com un element tàctic i no estratègic. En tractar el dret d'autodeterminació de les nacions, proposava el mateix model que Lenin havia proposat a l'URSS, variant segons les circumstàncies polítiques de cada moment. L'esquerra independentista catalana dels darrers quaranta anys no veu ni viable ni útil per al nostre poble una Federació de Repúbliques Socialistes Ibèriques. A més, el seu concepte de nació —o de nació amb dret a l'autodeterminació— és molt estrany: el negava a Galícia perquè no havia fet encara la revolució industrial. El seu partit, el POUM, no era d'àmbit nacional, sinó estatal espanyol, tot i que el 90% de la militància fos catalana. Les seves anàlisis i teoritzacions són útils al marxisme català, però no tant al marxisme d'alliberament nacional català. L'independentisme d'esquerra no el té com a referent, però sí que reconeix i valora el mèrit de les seves aportacions al pensament marxista a casa”.

Quines han estat i són les relacions entre el marxisme català i l'anarquisme? Són encara visibles les interrelacions entre aquests moviments en el context actual, com ara, per exemple, en les constitucions de les CUP?

L'espectre diu que “en el millor dels casos han estat sempre, i continuen essent-ho, unes relacions fredes, molt fredes, això en el pla de la praxi política, no pas en d'altres camps. Però això no és només així a Catalunya. De la I Internacional són prou conegudes les divergències entre Marx i Bakunin, així com la seva ruptura, o l'escabetxina d'anarquistes els primers temps de l'URSS. No crec que avui la CUP, una organització que es proposa de fer una política institucional —encara que només sigui al nivell més baix de la piràmide—, pugui modificar aquestes actituds tradicionals. Són dues concessions de la tàctica, i fins i tot de l'estratègia molt diferents, i sovint oposades”.

Preguntem alhora al nostre espectre com interpreta l'esfondrament dels partits marxistes a Occident. Es deu només a la caiguda de l'imperi soviètic?: “si l'esclat i la consolidació de la revolució a Rússia generà moltes expectatives entre la classe obrera a tot el món, la caiguda de l'URSS també desinflà els ànims dels comunistes, àdhuc d'aquells que érem molt crítics amb l'estalinisme i el postestalinisme. Era com reconèixer que els esforços de tres

generacions per canviar el món havien estat debades. D'altra banda, però, havia estat una experiència interessant i positiva sempre que se'n volgués fer la crítica, analitzar els perquè i tornar a començar. Tampoc els altres models de societat anteriors —feudal o burgès— no s'havien establert al primer cop de ploma, d'espasa o a la primera batalla guanyada: des de les revoltes de la burgesia mercadera medieval fins al triomf de la Revolució francesa havien passat molts segles i moltes revoltes socials. La revolució del proletariat no havia de ser una excepció. Hauria estat una xamba. Val a dir que el tornar a començar no ha estat sant de la devoció d'aquella massa de comunistes de carnet, que encara no havien entès —o no volien entendre— la dialèctica de la història i van preferir llençar la tovallola. Però la història continua i la qüestió de fons es manté: l'explotació de l'home per l'home en el treball i el desequilibri brutal en la distribució de les plusvàlues de la producció. El problema no es vol solucionar. Cal tornar a començar”.

I, per acabar amb aquest diàleg, la permanència de la simbologia comunista en un país com la Xina (fins i tot potser la seva existència) i el paper que juga en el context internacional poden ser un dels inhibidors immunològics del capitalisme contra un possible revifament del comunisme? En aquest sentit, fins a quin punt considera necessària una renovació de l'imaginari, símbols o lèxic associats al comunisme?

L'espectre ens diu que “per què no ens preguntem quin mal hi ha en uns símbols com la falç i el martell, dues eines de treball? No diuen, precisament els burgesos, que el treball dignifica? No hem cantat, alguna o moltes vegades, els catalans, aquell verset de l'himne que ens reclama un “bon cop de falç”? Els símbols són un senyal identificador, com una targeta de visita. Què dirien, els que ens demanen això, si canviéssim l'adreça, el telèfon o el cognom de la nostra targeta, per poder ser admesos a la seva capelleta? I si ara els comunistes catalans adoptéssim com a símbol la creu de sant Jordi o les vint-i-set mosques de sant Narcís? Continuarien demanant-nos un canvi perquè, en realitat, el que volen és que canviem d'idees i d'actes.

El cas de la Xina és molt semblant: no són els símbols, sinó el gran potencial demogràfic i econòmic que té, allò que preocupa el món capitalista. Un competidor perillós, amb una política exterior imperialista —avui a l'Àfrica i demà arreu— i lliurecanvista, i un capitalisme d'Estat a l'interior, que d'ací a pocs anys pot fer trontollar i caure lideratges que semblaven consolidats. No són els símbols, sinó el domini del mercat allò que està en joc, i una possible crisi política mundial”.

